

LECTIO XLVI: ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΜΠΑΙΝΕΙ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΑΤΟΜΙΚΟ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Philosophi mundum censent regi numine deorum; eum esse putant quasi communem urbem et civitatem hominum et deorum, et unum quemque nostrum eius mundi esse partem; ex quo illud natura consequitur, ut communem utilitatem nostrae anteponamus. Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt, sic vir bonus et sapiens et legibus parens consulit utilitati omnium plus quam unius alicuius aut suae. Nec magis vituperandus est proditor patriae quam proditor communis utilitatis, aut communis salutis desertor propter suam utilitatem et salutem. Ex quo fit, ut laudandus is sit, qui pro re publica cadat, quod decet cariorem nobis esse patriam quam nosmet ipsos.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

Οι φιλόσοφοι πιστεύουν ότι ο κόσμος κυβερνιέται από τη βούληση των θεών· νομίζουν ότι αυτός είναι κάτι σαν πόλη και πολιτεία κοινή για τους ανθρώπους και τους θεούς και ότι ο καθένας ξεχωριστά από εμάς είναι μέρος αυτού του κόσμου· από αυτό (το δεδομένο) συνεπάγεται από τη φύση το εξής, ώστε να βάζουμε δηλαδή το γενικό καλό πάνω από το ατομικό μας. Γιατί όπως οι νόμοι βάζουν τη γενική ευημερία πάνω από την ατομική, έτσι ο καλός και σοφός και υπάκουος στους νόμους άνθρωπος φροντίζει περισσότερο για την ευημερία όλων παρά (για την ευημερία) ενός οποιουδήποτε ατόμου ή τη δική του. Και δεν πρέπει να επικρίνεται περισσότερο ο προδότης της πατρίδας απ' ό,τι ο προδότης του κοινού συμφέροντος ή ο λιποτάκτης από τη γενική ευημερία για χάρη της ατομικής του ωφέλειας και ευημερίας. Από αυτό συμβαίνει, ώστε να πρέπει να επαινούμε αυτόν που πέφτει για την πατρίδα, επειδή αρμόζει να είναι πιο αγαπητή σε μας η πατρίδα παρά εμείς οι ίδιοι.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ XLVI

1. numine: απρόθετη αφαιρετική (επειδή είναι άψυχο) του ποιητικού αιτίου.
2. Οι τύποι nostrum και vestrum της προσωπικής αντωνυμίας α' και β' προσώπου αντιστοίχως χρησιμοποιούνται ως γενικές διαιρετικές, ενώ οι τύποι nostri και vestri ως γενικές αντικειμενικές ή κτητικές (βλ. Τζάρτζανος Αχιλλέας, *Λατινική Γραμματική*, ΟΕΔΒ, σελ. 41).
3. parens: μετοχή ενεστώτα του ρήματος pareo + δοτική = υπακούω. Εδώ το legibus τίθεται ως συμπλήρωμα στο parens σύμφωνα με το βιβλίο του καθηγητή.
4. Η γενική πληθυντικού του ουσιαστικού utilitas που είναι utilitatum και utilitatum σχηματίζεται αναλογικά με τη γενική πληθυντικού του ουσιαστικού civitas (civitatum και civitatum).
5. Το αριθμητικό singuli είναι διανεμητικό. Αυτά τα αριθμητικά έχουν μόνον πληθυντικό.
6. propter suam utilitatem et salutem: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου.

7. Η δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση «qui pro re publica cadat» εκφέρεται με υποτακτική λόγω έλξης προς την υποτακτική laudandus sit της δευτερεύουσας ουσιαστικής συμπερασματικής πρότασης
8. consulo + δοτική χαριστική.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

philosophi: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της Β΄ κλίσης, αρσενικού γένους **philosophus -i** = φιλόσοφος.

mundum: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της Β΄ κλίσης, αρσενικού γένους **mundus -i** = κόσμος.

censent: γ΄ πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της Β΄ συζυγίας **censeo, censui, censum** (και **censitum** μεταγενέστερος τύπος), **censere** = πιστεύω.

regi: απαρέμφατο παθητικού ενεστώτα του ρήματος της γ΄ συζυγίας **rego, rexi, rectum, regere** = κυβερνώ.

numine: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, ουδέτερου γένους **numen -inis** = Βούληση.

deorum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της Β΄ κλίσης αρσενικού γένους **deus -i** = θεός.

eum: αιτιατική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής -επαναληπτικής αντωνυμίας **is, ea, id** = αυτός, αυτή, αυτό.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum, fui, -, esse** = είμαι, υπάρχω.

putant: γ΄ πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της α΄ συζυγίας **puto, -avi, -atum, -āre** = νομίζω.

quasi: πρόκειται για επίρρημα που συχνά χρησιμοποιείται και ως σύνδεσμος που εισάγει παραβολικές-υποθετικές προτάσεις. Εδώ, όμως, χρησιμοποιείται επιρρηματικά = σαν.

communem: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: **communior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **communissimus, -a, -um**).

urbem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **urbs -is** = πόλη. (Η γενική πληθυντικού είναι **urbium**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

civitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, θηλυκού γένους **civitas -atis** = πολιτεία. (Το ουσιαστικό σχηματίζει γενική πληθυντικού και **civitatium** και **civitatium**).

hominum: γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ΄ κλίσης, αρσενικού γένους **homo -inis** = άνθρωπος.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

deorum:¹ γενική πληθυντικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **deus** - **i** = θεός.

1 .Το ουσιαστικό **deus** δεν έχει εύχρηστη την κλητική του ενικού (**dee**) και αντί αυτής χρησιμοποιείται η κλητική του συνωνύμου ονόματος **dīvus** = **dīve**, ενώ οι μεταγενέστεροι Λατίνοι χρησιμοποιούσαν την ονομαστική ενικού **deus**. Επίσης, στον πληθυντικό αριθμό σε όλες τις πτώσεις, εκτός από την αιτιατική, έχει διπλούς και τριπλούς τύπους. Βλ. και Τζάρτζανος Αχ., *Λατινική Γραμματική*, ΟΕΔΒ, σελ 15, παρ.19.1.

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

unum quemque: αιτιατική ενικού αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **unusquisque**, **unaquaeque**, **unumquidque** = καθένας, καθεμιά, καθένα χωριστά.

nostrum: γενική πληθυντικού αρσενικού (εδώ) γένους της προσωπικής ανωνυμίας α' προσώπου **ego** = εγώ.

eius: γενική ενικού αρσενικού γένους της οριστικής - επαναληπτικής αντωνυμίας **is**, **ea**, **id** = αυτός, αυτή, αυτό.

mundi: γενική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **mundus** -**i** = κόσμος.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum**, **fui**, -, **esse** = είμαι, υπάρχω.

partem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **pars**, **partis** = μέρος. Το ουσιαστικό στον πληθυντικό αριθμό κυρίως σημαίνει πολιτικό κόμμα, ηθοποιό. (Η γενική πληθυντικού του ουσιαστικού είναι **partium**).

ex (ή **e**): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από (Η πρόθεση **e** τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η **ex** και πριν από σύμφωνο και πριν από φωνήεν και σχεδόν πάντοτε πριν από το **quo**).

quo: αφαιρετική ενικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

illud: ονομαστική ενικού ουδετέρου γένους της δεικτικής αντωνυμίας **ille**, **illa**, **illud** = εκείνος, εκείνη, εκείνο.

natura: αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **natura** -**ae** = φύση.

consequitur: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του αποθετικού ρήματος της γ' συζυγίας **consequor**, **consecutus sum**, **consequi**= ακολουθώ. Εδώ το **consequitur** = προκύπτει.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

communem: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου (τριγενές και δικατάληκτο) επιθέτου θετικού βαθμού **communis**, -**is**, -**e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: **communior**, -**ior**, -**ius**, υπερθετικός: **communissimus**, -**a**, -**um**).

utilitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (γενική πληθυντικού = **utilitatum & utilitatium**).

nostrae: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας α' προσώπου (για πολλούς κτήτορες) **noster, nostra, nostrum** = δικός μας, δική μας, δικό μας.

anteponamus: α' πληθυντικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **antepono, -posui, -positum, -ponere** = τοποθετώ μπροστά από, βάζω κάτι πάνω από κάτι άλλο.

ut: εδώ παραβολικός σύνδεσμος = όπως.

enim: αιτιολογικός σύνδεσμος = διότι, γιατί. (Ισοδυναμεί με το αρχαιοελληνικό γάρ).

leges: ονομαστική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **lex, legis** = νόμος.

omnium: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του τριτοκλίτου (τριγενές και δικατάληκτο) επιθέτου **omnis, omnis, omne** = όλος, όλη, όλο.

salutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό αριθμό).

singulorum: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του διανεμητικού αριθμητικού επιθέτου της β' κλίσης **singuli, -ae, -a** = καθένας, καθεμιά, καθένα χωριστά. (Το επίθετο σχηματίζει μόνο πληθυντικούς τύπους. Οι τύποι του ενικού αριθμού του παραπάνω επιθέτου σπανίζουν. Χρησιμοποιούνταν περισσότερο κατά την προκλασική και μετακλασική περίοδο).

saluti: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

anteponunt: γ' πληθυντικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **antepono, -posui, -positum, -ponere** = τοποθετώ μπροστά από, βάζω κάτι πάνω από κάτι άλλο.

sic: επίρρημα τροπικό = έτσι.

vir: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της β' κλίσης, αρσενικού γένους **vir, viri** = άνδρας.

bonus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, θετικού βαθμού **bonus, -a, -um** = καλός, καλή, καλό. (Το επίθετο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: συγκριτικός: **melior, melior, melius**, υπερθετικός: **optimus, optima, optimum**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

sapiens: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους της επιθετοποιημένης μετοχής ενεστώτα **sapiens -ntis** (= σοφός) του ρήματος της γ' συζυγίας **sapio, sapivi(sapivi), -, sapere*** = είμαι σώφρων, σοφός (συγκριτικός: **sapientior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **sapientissimus, -a, -um**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

legibus: δοτική πληθυντικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **lex, legis** = νόμος.

parens: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της επιθετοποιημένης μετοχής ενεστώτα **parens -ntis** (= υπάκουος, ευπειθής) του ρήματος της β' συζυγίας **pareo, -ui, -itum, -ēre** = υπακούω, συμμορφώνομαι.

consulit: γ' ενικό οριστικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ' συζυγίας **consulo, -sului, -sultum, -sulēre** = φροντίζω για.

utilitati: δοτική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = **utilitatum & utilitatum**).

omnium: γενική πληθυντικού αρσενικού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) **omnis, omnis, omne** = όλος, όλη, όλο.

plus: επίρρημα ποσοτικό συγκριτικού βαθμού = περισσότερο (θετικός: **multum, συγκριτικός: plus, υπερθετικός: plurimum**).

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης, ομοιόπτωτα με τον α' όρο).

unius: γενική ενικού, αρσενικού γένους του απόλυτου αριθμητικού **unus, -a, -um** = ένας, μία, ένα.

alicuius: γενική ενικού, αρσενικού γένους της αόριστης ουσιαστικής αντωνυμίας **aliquis, (aliqua ή aliquaе σπάνια), aliquid**= κάποιος, κάποια, κάποιο.

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή.

suae: δοτική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου (για έναν κτήτορα ή για πολλούς κτήτορες) **suus, -a, -um** = δικός του, δική του, δικό του & δικός τους, δική τους, δικό τους. Εδώ αναφέρεται σε έναν κτήτορα.

nec (ή neque): συμπλεκτικός σύνδεσμος = ούτε.

magis: επίρρημα ποσοτικό συγκριτικού βαθμού = περισσότερο (θετικός: **magno opere** ή **magno opere**, συγκριτικός: **magis**, υπερθετικός: **maxime**).

vituperandus: ονομαστική ενικού αρσενικού γένους του γερουνδιακού του ρήματος της α' συζυγίας **vitupero, -avi, -atum, -āre** = μέμφομαι, κατηγορώ, επικρίνω. Εδώ το **vituperandus est:** γ' ενικό οριστικής ενεστώτα της παθητικής περιφραστικής συζυγίας του παραπάνω ρήματος.

proditor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **proditor -oris** = προδότης.

patriae: γενική ενικού του ουσιαστικού της α' κλίσης, θηλυκού γένους **patria -ae** = πατρίδα.

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β' όρο σύγκρισης, ομοιόπτωτα με τον α' όρο).

proditor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **proditor -oris** = προδότης.

communis: γενική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: **communior -ior, -ius**, υπερθετικός: **communissimus -a -um**).

utilitatis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = **utilitatum & utilitatum**).

aut: διαζευκτικός σύνδεσμος = ή.

communis: γενική ενικού, θηλυκού γένους του τριτοκλίτου επιθέτου (τριγενές και δικατάληκτο) θετικού βαθμού **communis, -is, -e** = κοινός, -ή, -ό. (συγκριτικός: **communior, -ior, -ius**, υπερθετικός: **communissimus, -a, -um**).

salutis: γενική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

desertor: ονομαστική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, αρσενικού γένους **desertor -oris** = λιποτάκτης.

propter: πρόθεση + αιτιατική = εξαιτίας.

suam: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους της κτητικής αντωνυμίας γ' προσώπου (για έναν κτήτορά ή για πολλούς κήτορες) **suus, -a, -um** = δικός του, δική του, δικό του & δικός τους, δική τους, δικό τους. Εδώ αναφέρεται σε έναν κήτορα.

utilitatem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **utilitas -atis** = ωφέλεια, ευημερία. (Γενική πληθυντικού = **utilitatum & utilitatum**).

et: συμπλεκτικός σύνδεσμος = και.

salutem: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της γ' κλίσης, θηλυκού γένους **salus -utis** = σωτηρία (ως αφηρημένο ουσιαστικό δεν σχηματίζει κατά κανόνα πληθυντικό).

ex (ή e): πρόθεση που συντάσσεται με αφαιρετική = από. (Η πρόθεση e τίθεται πριν από σύμφωνο, ενώ η ex και πριν από σύμφωνο και πριν από φωνήεν και σχεδόν πάντοτε πριν από το quo).

quo: αφαιρετική ενικού ουδετέρου γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui, quae, quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

fit: γ' ενικό οριστικής ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **fio, factus sum, fieri** = γίνομαι. Εδώ το ρήμα fit είναι απρόσωπο = συμβαίνει.

ut: εδώ συμπερασματικός σύνδεσμος = ώστε.

laudandus: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους του γερονδιακού του ρήματος της α΄ συζυγίας **laudo**, **-avi**, **-atum**, **-āre** = επαινώ. Εδώ το **laudandus sit** είναι γ΄ ενικό υποτακτικής ενεστώτα της παθητικής περιφραστικής συζυγίας.

is: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της οριστικής-επαναληπτικής αντωνυμίας **is**, **ea**, **id** = αυτός, αυτή, αυτό.

qui: ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους της αναφορικής αντωνυμίας **qui**, **quae**, **quod** = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

pro: πρόθεση + αφαιρετική = για χάρη.

re publica: αφαιρετική ενικού του σύνθετου ουσιαστικού **res publica** = πολιτεία. [Το **re** είναι αφαιρετική ενικού του ουσιαστικού της ε΄ κλίσης, θηλυκού γένους **res**, **rei** = πράγμα και το **publica** είναι αφαιρετική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου **publicus**, **-a**, **-um** = δημόσιος, -α, -ο].

cadat: γ΄ ενικό υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα του ρήματος της γ΄ συζυγίας **cado**, **cecidī**, **casum**, **cadēre** = πέφτω.

quod: εδώ αιτιολογικός σύνδεσμος = γιατί.

decet: γ΄ ενικό οριστικής ενεστώτα του απροσώπου ρήματος της β΄ συζυγίας **decet**, **decurit**, **-**, **decēre** = αρμόζει.

cariorē: αιτιατική ενικού, θηλυκού γένους του δευτεροκλίτου επιθέτου, συγκριτικού βαθμού **carus**, **-a**, **-um** = αγαπητός, -ή, -ό. (θετικός: **carus**, **-a**, **-um**, συγκριτικός: **carior**, **-ior**, **-ius**, υπερθετικός: **carissimus**, **-a**, **-um**).

nobis: δοτική πληθυντικού, αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας α΄ προσώπου **ego** = εγώ.

esse: απαρέμφατο ενεστώτα του ανωμάλου ρήματος **sum**, **fui**, **-**, **esse** = είμαι, υπάρχω.

patriam: αιτιατική ενικού του ουσιαστικού της α΄ κλίσης, θηλυκού γένους **patria** **-ae** = πατρίδα.

quam: επίρρημα = παρά (εδώ εισάγει τον β΄ όρο σύγκρισης, ομοιόπτωτα με τον α΄ όρο).

nos: αιτιατική πληθυντικού αρσενικού γένους της προσωπικής αντωνυμίας α΄ προσώπου **ego** = εγώ.

-met: πρόσφυμα που ενισχύει την προσωπική αντωνυμία **nos**.
Λειτουργεί δηλαδή εμφαντικά.

ipsos: αιτιατική πληθυντικού, αρσενικού γένους της οριστικής αντωνυμίας **ipse**, **ipsa**, **ipsum** = αυτός ο ίδιος, αυτή η ίδια, αυτό το ίδιο.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΜΕΝΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

A' κλίση

natura -ae θηλυκό

patria -ae θηλυκό

respublica, rei publicae θηλυκό (κατά την κλίση διαχωρίζεται)

B' κλίση

Philosophus -i αρσενικό

mundus -i αρσενικό

deus -i αρσενικό (το ουσιαστικό έχει κλητική ενικού: dīve ή deus. Στον πληθυντικό σχηματίζει διπλούς και τριπλούς τύπος εκτός από την αιτιατική. Ονομαστική και κλητική πληθυντικού: deī, diī, dī, γενική: deorum, deum, δοτική και αφαιρετική: deīs, diīs, dis)

vir, viri αρσενικό

Γ΄ κλίση

numen -inis ουδέτερο

urbs, urbis θηλυκό (γενική πληθυντικού urbium)

civitas -atis θηλυκό (γενική πληθυντικού civitatum & civitatum)

homo -inis αρσενικό

pars, partis θηλυκό (γενική πληθυντικού partium)

utilitas -atis θηλυκό (γενική πληθυντικού utilitatum & utilitatum)

lex, legis θηλυκό

salus -utis θηλυκό

proditor -oris αρσενικό

desertor -oris αρσενικό

Ε΄ κλίση

res, rei θηλυκό

ΕΠΙΘΕΤΑ

Β΄ κλίση

singuli, -ae, -a (διανεμητικό αριθμητικό επίθετο που απαντά στον πληθυντικό αριθμό. Οι τύποι του επιθέτου στον ενικό αριθμό σπανίζουν και δεν χρησιμοποιούνταν κατά την κλασική εποχή της λατινικής γλώσσας).

bonus, -a, -um (Το επίθετο σχηματίζει ανώμαλα παραθετικά: melior, melior, melius, υπερθετικός: optimus, optima, optimum).

unus, -a, -um (απόλυτο αριθμητικό)

publicus, -a, -um

carus, -a, -um (συγκριτικός: carior, -ior, -ius, υπερθετικός: carissimus, -a, -um).

Γ΄ κλίση

communis, -is, -e (συγκριτικός: communior, -ior, -ius, υπερθετικός: communissimus, -a, -um).

omnis, -is, -e (δεν σχηματίζει παραθετικά)

sapiens -ntis (πρόκειται για επιθετικοποιημένη μετοχή ενεστώτα sapiens -ntis (= σοφός) του ρήματος της γ΄ συζυγίας sapio, sapivi (sapii), -, sapĕre* = είμαι σώφρων, σοφός (συγκριτικός: sapientior, -ior, -ius, υπερθετικός: sapientissimus, -a, -um).

parens -ntis (πρόκειται για επιθετικοποιημένη μετοχή ενεστώτα parens -ntis (= υπάκουος, ευπειθής) του ρήματος της β΄ συζυγίας pareo, -ui, -itum, -ĕre = συμμορφώνομαι.

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

ipse, ipsa, ipsum (οριστική)

noster, nostra, nostrum (κτητική, για πολλούς κτήτορες)

unusquisque, unaquaeque, unusquidque (αόριστη ουσιαστική)

is, ea, id (οριστική-επαναληπτική)

qui, quae, quod (αναφορική)

ille, illa, illud (δεικτική)

aliquis, (aliqua ή aliquae), aliquid (αόριστη ουσιαστική)

suus, sua, suum (κτητική, για έναν και για πολλούς κτήτορες)

ego(met) (προσωπική)

ΡΗΜΑΤΑ

1η Συζυγία

laudo, -avi, -atum, -āre

vitupero, -avi, -atum, -āre

puto, -avi, -atum, -āre

2η Συζυγία

censeo, censui, censum (& censitum μεταγενέστερος τύπος), censēre

pareo, parui, paritum, parēre

decet, decuit, -, decēre (απρόσωπο)

3η Συζυγία

rego, rexi, rectum, regēre

consequor, consecutus sum, consēqui (αποθετικό)

antepono, anteposui, antepositum, anteponeēre

consulo, consului, consultum, consulēre

sapio, sapi(v)i, -,sapēre*

cado, cecidi, casum, cadeēre

ΑΝΩΜΑΛΑ ΡΗΜΑΤΑ

sum, fui, -, esse

fio, factus sum, fieri (Το ρήμα είναι το παθητικό του facio)

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

plus (θετικός: multum, συγκριτικός: plus, υπερθετικός: plurimum).

Sic

magis (θετικός: magno opere ή magno opere, συγκριτικός: magis, υπερθετικός: maxime).

quasi (αποτελεί και παραβολικό-υποθετικό σύνδεσμο)

ΠΡΟΘΕΣΕΙΣ

ex + αφαιρετική

propter + αιτιατική

pro + αφαιρετική

ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ

et (συμπλεκτικός, παρατακτικός)

ut (συμπερασματικός, υποτακτικός)

ne (συμπλεκτικός, αποφατικός)

quod (αιτιολογικός, υποτακτικός)

ut (παραβολικός, υποτακτικός)

enim (αιτιολογικός, παρατακτικός)

aut (διαζευκτικός, παρατακτικός)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Philosophi mundum censent regi numine deorum: κύρια πρόταση κρίσεως, επειδή εκφέρεται με οριστική (censent: οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

censent: ρήμα.

philosophi: υποκείμενο του ρήματος censent.

regi: αντικείμενο του ρήματος censent και ειδικό απαρέμφατο.

mundum: υποκείμενο του απαρεμφάτου regi και ετεροπροσωπία.

numine: απρόθετη αφαιρετική του ποιητικού αιτίου, διότι είναι άψυχο στο απαρέμφατο παθητικής διάθεσης regi.

deorum: γενική υποκειμενική στο numine.

eum esse putant quasi communem urbem et civitatem hominum et deorum: κύρια πρόταση κρίσεως, αφού εκφέρεται με οριστική (putant: οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

putant: ρήμα.

(philosophi): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος putant.

esse: αντικείμενο του ρήματος putant και ειδικό απαρέμφατο.

eum: υποκείμενο του απαρεμφάτου esse και ετεροπροσωπία.

urbem [et] civitatem: κατηγορούμενα του υποκειμένου (eum) του απαρεμφάτου esse.

communem: ομοιόπτωτος, κατηγορηματικός προσδιορισμός στις λέξεις urbem et civitatem.

hominum [et] deorum: γενικές ως συμπλήρωμα στο communem. (βιβλίο του καθηγητή).

quasi communem urbem et civitatem: βραχυλογική φράση που δηλώνει παραβολή, κατά παράλειψη του ρήματος της υποθετικής, παραβολικής πρότασης, στην οποία ανήκει. Αναλύεται σε δευτερεύουσα υποθετική, παραβολική πρόταση που εισάγεται με τον υποθετικό παραβολικό σύνδεσμο quasi και εκφέρεται με υποτακτική «quasi mundus urbs et civitas sit, όπου sit = ρήμα, mundus = υποκείμενο του ρήματος sit, urbs-civitas = κατηγορούμενα του υποκειμένου (mundus) του ρήματος sit.

et unum quemque nostrum eius mundi esse partem (putant): κύρια πρόταση κρίσεως.

(putant): εννοούμενο ρήμα της πρότασης (συνδέεται με την προηγούμενη κύρια πρόταση παρατακτικά με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο et).

(philosophi): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος putant.

esse: αντικείμενο του εννοούμενου ρήματος putant και ειδικό απαρέμφατο.

unum quemque: υποκείμενο του απαρεμφάτου esse και ετεροπροσωπία.

partem: κατηγορούμενο του υποκειμένου (unum quemque) του απαρεμφάτου esse.

nostrum: γενική διαιρετική στο unum quemque.

mundi: γενική διαιρετική στο partem.

eius: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη mundi.

ex quo illud natura consequitur: κύρια πρόταση κρίσεως, αφού εκφέρεται με οριστική (consequitur: οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός. Η αναφορική αντωνυμία (ex) quo εδώ βρίσκεται στην αρχή ημιπεριόδου, αναφέρεται στα προηγούμενα και ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία, εισάγοντας κύρια πρόταση.

consequitur: ρήμα

illud: υποκείμενο του ρήματος consequitur.

ex quo: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο ρήμα consequitur.

natura: αφαιρετική οργανική του τρόπου στο ρήμα consequitur.

ut communem utilitatem nostrae anteponamus: δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση, η οποία λειτουργεί ως επεξήγηση στο illud της προηγούμενης κύριας πρότασης (εκφράζει το αποτέλεσμα ή τη συνέπεια του ρήματος consequitur). Εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο ut, διότι είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική είναι μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (anteponamus), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (consequitur = ενεστώτας) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Έχουμε ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

anteponamus: ρήμα.

(nos): εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος anteponamus.

utilitatem: άμεσο αντικείμενο του ρήματος anteponamus.

(utilitati): εννοούμενο έμμεσο αντικείμενο του ρήματος anteponamus.

nostrae: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη utilitati.

communem: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο utilitatem.

Ut enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt: δευτερεύουσα απλή, παραβολική (συγκριτική) πρόταση, που δηλώνει τον τρόπο και λειτουργεί ως β΄ όρος σύγκρισης (ο α΄ όρος είναι η κύρια πρόταση “enim..., sic vir bonus et sapiens...quam unius alicuius aut suae”, ενώ το παραβολικό ζεύγος είναι το ut ...sic). Η εν λόγω πρόταση εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο ut και εκφέρεται με οριστική (anteponunt: οριστική ενεστώτα), διότι η σύγκριση αφορά σε δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται ότι είναι αντικειμενική πραγματικότητα.

anteponunt: ρήμα.

leges: υποκείμενο του ρήματος anteponunt.

salutem: άμεσο αντικείμενο του ρήματος anteponunt.

saluti: έμμεσο αντικείμενο του ρήματος anteponunt.

omnium: γενική υποκειμενική στη λέξη salutem.

singulorum: γενική υποκειμενική στη λέξη saluti.

sic vir bonus et sapiens et legibus parens consulit utilitati omnium plus quam unius alicuius aut suae: κύρια πρόταση κρίσεως, αφού εκφέρεται με οριστική (consulit: οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

consulit: ρήμα.

vir: υποκείμενο του ρήματος consulit.

bonus [et] sapiens [et] parens: ομοιόπτωτοι, επιθετικοί προσδιορισμοί στη λέξη vir.

legibus: δοτική αντικειμενική ως συμπλήρωμα ή αντικείμενο στο parens.

utilitati: δοτική προσωπική χαριστική από το consulit.

plus: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού στο consulit.

quam (utilitati) aut (utilitati): Β΄ όρος σύγκρισης που εκφέρεται με το quam και ομοιόπτωτα (δοτική πτώση) με τον α΄ όρο = utilitati omnium. Συγκριτική λέξη είναι το επίρρημα plus (= συγκριτικός βαθμός).

omnium: γενική υποκειμενική/κτητική στο utilitati.

alicuius: γενική υποκειμενική/κτητική στο εννοούμενο utilitati.

unius: ομοιόπτωτος, κατηγορηματικός προσδιορισμός στο alicuius.

suae: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο εννοούμενο utilitati και άμεση αυτοπάθεια.

sic: επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο consulit.

Nec magis vituperandus est proditor patriae quam proditor communis utilitatis, aut communis salutis desertor propter suam utilitatem et salutem: κύρια πρόταση κρίσεως, αφού εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό γεγονός (vituperandus est: οριστική ενεστώτα παθητικής περιφραστικής συζυγίας. Εδώ η γερονδιακή σύνταξη είναι προσωπική,² διότι το γερούνδιο ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική).

vituperandus est: ρήμα.

proditor: υποκείμενο στο vituperandus est. (το γερονδιακό vituperandus λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο proditor).

(nobis): εννοούμενη δοτική του ποιητικού αιτίου (του ενεργούντος προσώπου) που εξαρτάται από το vituperandus est.

patriae: γενική αντικειμενική στο proditor.

quam proditor [aut] desertor: Β΄ όρος σύγκρισης (ο α΄ όρος είναι το υποκείμενο proditor). Ο Β΄ όρος σύγκρισης εκφέρεται με το quam και ομοιόπτωτα με τον α΄ όρο (ονομαστική πτώση). Η συγκριτική λέξη είναι το magis.

utilitatis: γενική αντικειμενική στο proditor.

communis: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο utilitatis.

salutis: γενική αντικειμενική στο desertor.

communis: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο salutis.

propter utilitatem [et] salutem: εμπρόθετοι προσδιορισμοί του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο vituperandus est.

suam: ομοιόπτωτος, επιθετικός προσδιορισμός στο utilitatem.

magis: επιρρηματικός προσδιορισμός του ποσού στο vituperandus est.

2. Προσωπική σύνταξη του γερονδιακού: ονομαστική πτώση γερονδιακού (vituperandus)+ est + υποκείμενο (proditor) + δοτική ποιητικού αιτίου (nobis)• το γερονδιακό (vituperandus) λειτουργεί συντακτικά ως κατηγορούμενο στο υποκείμενο (proditor).

ex quo fit: κύρια πρόταση κρίσεως, αφού εκφέρεται με οριστική (fit: οριστική ενεστώτα) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός. Η αναφορική αντωνυμία (ex) quo εδώ βρίσκεται στην αρχή ημιπεριόδου, αναφέρεται στα προηγούμενα και ισοδυναμεί με δεικτική αντωνυμία, εισάγοντας κύρια πρόταση.

fit: απρόσωπο ρήμα. Ως υποκείμενό του τίθεται η δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση «ut laudandus is sit».

ex quo: εμπρόθετος προσδιορισμός του εξωτερικού αναγκαστικού αιτίου στο fit.

ut laudandus is sit: δευτερεύουσα ουσιαστική συμπερασματική πρόταση ως υποκείμενο του απροσώπου ρήματος fit της κύριας πρότασης «ex quo fit». Εκφράζει το γεγονός ή συμβάν, εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο ut, επειδή είναι καταφατική και εκφέρεται με υποτακτική, διότι το συμπέρασμα στη λατινική γλώσσα είναι μια υποκειμενική κατάσταση. Συγκεκριμένα με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (laudandus sit: υποτακτική ενεστώτα παθητικής περιφραστικής συζυγίας), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (fit = ενεστώτας) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν. Έχουμε ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, διότι το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Έχουμε μάλιστα εδώ προσωπική σύνταξη του γερονδιακού, διότι αυτό προέρχεται από ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική.

laudandus sit: ρήμα.

is: υποκείμενο στο laudandus sit (το laudandus λειτουργεί ως κατηγορούμενο στο is)

(nobis): εννοούμενη δοτική του ποιητικού αιτίου (του ενεργούντος προσώπου) που εξαρτάται από το laudandus sit.

qui pro re publica cadat: δευτερεύουσα αναφορική (επιθετική) προσδιοριστική πρόταση στο *is* της προηγούμενης ουσιαστικής συμπερασματικής πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui* και εκφέρεται με υποτακτική, λόγω έλξης προς την υποτακτική της προηγούμενης πρότασης με ρήμα το *laudandus sit*. Πιο συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική χρόνου ενεστώτα (*cadat*) και εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*fit, laudandus sit*), επομένως δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.

cadat: ρήμα.

qui: υποκείμενο του ρήματος *cadat*.

pro re publica: εμπρόθετος προσδιορισμός της υπεράσπισης στο ρήμα *cadat*.

quod decet cariorem nobis esse patriam quam nosmet ipsos: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση που χρησιμεύει ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της ουσιαστικής συμπερασματικής πρότασης με ρήμα το *laudandus sit*. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod* και εκφέρεται με οριστική (*decet*), διότι εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία.

decet: ρήμα απρόσωπο.

esse: υποκείμενο του απροσώπου ρήματος *decet* και τελικό απαρέμφατο.

patriam: υποκείμενο του απαρεμφάτου *esse* (ετεροπροσωπία).

cariorem: κατηγορούμενο του υποκειμένου (*patriam*) του τελικού απαρεμφάτου *esse*.

nobis: δοτική ως συμπλήρωμα/δοτική αντικειμενική στο *cariorem*.

quam nosmet: Β' όρος σύγκρισης (ο α' όρος είναι η λέξη *patriam*) που εκφέρεται με *quam* + ομοιόπτωτα με τον α' όρο (αιτιατική πτώση). Η συγκριτική λέξη είναι το *cariorem*.

ipsos: ομοιόπτωτος, κατηγορηματικός προσδιορισμός στο *nosmet*.